

TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH VA AVTOMATLASHTIRISHNING SAMARADORLIGI (ATB HAMKORBANK MISOLIDA)

Safartoshev Shoxrux Abdurazzoq o'g'li

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20771743>

Bugungi kunda bank tizimining raqamli transformatsiyasi global moliya bozorining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy banklar mijozlarga tezkor, qulay va xavfsiz xizmat ko'rsatish maqsadida kreditlash jarayonlarini avtomatlashtirishga katta e'tibor qaratmoqda. Kreditlashni avtomatlashtirish kredit arizasini qabul qilishdan boshlab kreditni monitoring qilish va so'ndirishgacha bo'lgan barcha bosqichlarni axborot texnologiyalari orqali boshqarishni anglatadi. Bu esa inson omilini kamaytiradi, operatsion xarajatlarni qisqartiradi hamda kredit ajratish tezligini oshiradi.

O'zbekistonda ham bank tizimini raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mobil banking, internet banking, elektron identifikatsiya va masofaviy kreditlash tizimlari joriy qilinmoqda. Natijada bank xizmatlari sifati oshib, mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayoni yanada qulaylashmoqda. ATB Hamkorbank ham mamlakatdagi faol raqamli banklardan biri bo'lib, bank tomonidan avtomatlashtirilgan kreditlash tizimlari, elektron hujjat aylanishi va fintech xizmatlari keng qo'llanilmoqda.

Avtomatlashtirilgan kreditlash tizimida mijoz kredit arizasini onlayn tarzda yuboradi. Shundan so'ng bank tizimi mijozning daromadi, kredit tarixi va moliyaviy holatini avtomatik tekshiradi. Keyingi bosqichda skoring modeli qarz oluvchining risk darajasini baholaydi va kredit bo'yicha qaror qabul qilinadi. Elektron hujjat aylanishi esa qog'oz hujjatlar sonini kamaytirib, ma'lumot almashinuvini tezlashtiradi. Tadqiqotlarga ko'ra, avtomatlashtirilgan tizimlar kreditni ko'rib chiqish muddatini bir necha barobarga qisqartiradi.

Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda Hamkorbankning moliyaviy ko'rsatkichlarida sezilarli o'sish kuzatilgan. Jumladan, bank aktivlari 28 708 mlrd so'mdan 33 950 mlrd so'mga, kredit portfeli esa 19 178 mlrd so'mdan 23 352 mlrd so'mga oshgan. Bu esa kreditlash hajmi kengayib borayotganini ko'rsatadi. Kredit portfeli hajmi oshgani sari kredit arizalarini an'anaviy usulda qayta ishlash ortiqcha vaqt va xarajat talab qiladi. Shu sababli avtomatlashtirilgan skoring, elektron kredit byurosi bilan integratsiya va real vaqt monitoring tizimlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kreditlash jarayonlarini avtomatlashtirish bank uchun bir qator afzalliklarni yaratadi. Xususan, kredit arizalarini tezkor ko'rib chiqish, kredit risklarini samarali boshqarish, muammoli kreditlar ulushini kamaytirish hamda mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt va big data texnologiyalari yordamida mijozlarning moliyaviy holatini chuqur tahlil qilish imkoniyati yaratiladi.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini avtomatlashtirish bank tizimi samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. ATB Hamkorbank misolida olib borilgan tahlillar bank faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Kelgusida sun'iy intellekt, big data va fintech texnologiyalarining rivojlanishi kreditlash tizimlarini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

1-jadval.

ATB Hamkorbankning asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari dinamikasi (2025-yil)

Ko'rsatkichlar	2025-yil 1-yanvar (mlrd so'm)	2025-yil 1-dekabr (mlrd so'm)	O'zgarish (mlrd so'm)	O'sish sur'ati (%)
Aktivlar	28 708	33 950	5 242	18,3
Kredit portfeli	19 178	23 352	4 174	21,8
Depozitlar	11 634	14 007	2 373	20,4
Kreditlarning aktivlardagi ulushi (%)	66,8	68,8	2,0 punkt	3,0
Kreditlarning depozitlarga nisbati (%)	164,8	166,7	1,9 punkt	1,1

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki statistik ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 2025-yil davomida ATB Hamkorbankning asosiy moliyaviy ko'rsatkichlarida barqaror o'sish kuzatilgan. Xususan, bank aktivlari 18,3 foizga oshib, 33 950 mlrd so'mga yetgan. Kredit portfeli esa 21,8 foizga o'sib, 23 352 mlrd so'mni tashkil qilgan. Bu esa bank kreditlash faoliyati hajmi kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, depozitlar hajmining 20,4 foizga oshishi bankka bo'lgan mijozlar ishonchi ortayotganidan dalolat beradi. Kreditlarning aktivlardagi ulushi 68,8 foizga yetgani kredit operatsiyalari bank faoliyatida asosiy o'rin tutayotganini bildiradi.

Mazkur holat kreditlash jarayonlarini avtomatlashtirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Chunki kredit hajmi oshgani sari kredit arizalarini qo'lda qayta ishlash operatsion xarajatlarni oshiradi hamda qaror qabul qilish jarayonini sekinlashtiradi. Shu sababli avtomatlashtirilgan skoring, elektron hujjat aylanishi va real vaqt monitoring tizimlarini rivojlantirish Hamkorbank uchun muhim strategik yo'nalish hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining asosiy ko'rsatkichlari bo'yicha statistik ma'lumotlar. Toshkent, 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Banklarning nisbiy ko'rsatkichlari to'g'risida statistik hisobot. Toshkent, 2025.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining kredit va depozit ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumotlar. Toshkent, 2025.
4. ATB Hamkorbank. Moliyaviy hisobotlar va bank faoliyati ko'rsatkichlari. Toshkent, 2026.
5. ATB Hamkorbank. 2024-yil yakunlari bo'yicha moliyaviy natijalar hisoboti. Toshkent, 2025.
6. Kowsar M.M., Mohiuddin M., Mohna H.A. Credit Decision Automation in Commercial Banks: A Review of AI and Predictive Analytics in Loan Assessment // American Journal of Interdisciplinary Studies. – 2023.
7. Setyarko A., Nugraha E., Wibawa T.A., Dewi N.G. Enhancing Loan Origination through Digitization and Data Analytics in Bank BRI // Jurnal Akuntansi dan Bisnis. – 2024.